

# Onderzoek naar vleermuizen en mitigerende maatregelen voor de zwarte roodstaart in het plangebied Lochtstraat te Tilburg

Opdrachtgever: Van Wijnen Projectontwikkeling Zuid B.V. Breda

Oktober 2009



Antonie van Diemenstraat 20 5018 CW Tilburg 013-5802237 Eac@home.nl

## Inhoudsopgave

1. Inleiding .....	2
2. Beschrijving onderzoeksmethode .....	2
3. Beschrijving en analyse natuurwaarden.....	3
3.1. Onderzoeksresultaten in 2005 .....	3
3.2. Onderzoeksresultaten in 2009 .....	3
4. Mitigerende maatregelen.....	3
4.1. Zwarte roodstaart .....	3
4.2. Vleermuizen.....	4
5. Literatuur en bronvermelding .....	5

## 1. Inleiding

Van Wijnen Projectontwikkeling Zuid B.V. is, in samenwerking met de gemeente Tilburg, voornemens om het plangebied aan de Lochtstraat te Tilburg her in te richten. Om meer inzicht te krijgen welke beschermde en/of bedreigde dier- en plantensoorten in het gebied voorkomen is door het Ecologisch Adviesbureau Cools in 2005, in opdracht van de gemeente Tilburg, reeds een jaarrond-onderzoek uitgevoerd naar deze soorten.

In oktober 2009 is in opdracht van Van Wijnen Projectontwikkeling Zuid B.V. een aanvullend onderzoek uitgevoerd naar vleermuizen binnen het plangebied en zijn mitigerende maatregelen (= maatregelen om de nadelige gevolgen van de voorgenomen activiteiten voor de desbetreffende diersoort te verzachten c.q. te beperken) opgesteld voor de zwarte roodstaart.

De begrenzing van het plangebied is op de onderstaande afbeelding met een rode lijn aangegeven.



*Begrenzing van het plangebied.*

## 2. Beschrijving onderzoeksmethode

In 2005 is het plangebied door de Vleermuisstichting Noord-Brabant onderzocht op de aanwezigheid van vleermuizen en vogelsoorten die in gebouwen kunnen broeden, zoals zwaluwen, uilen, mussen en de zwarte roodstaart.

Voor wat betreft de vogelsoorten is het plangebied in de periode begin maart tot en met midden juli 2005 driemaal in de vroege ochtend bezocht. Daarnaast is het plangebied eenmaal in de avond bezocht om zodoende de eventuele aanwezigheid van uilen te kunnen vaststellen. Tijdens de veldbezoeken is de mate van broedzekerheid (door middel van gedrag (zang, balts) en/of nesten binnen bepaalde datumgrenzen) per soort volgens een standaardcodering genoteerd en na afloop van het laatste veldbezoek zijn de waarnemingen per soort geclusterd tot territoria.

Naar vleermuizen is met behulp van twee bat-detectors een onderzoek uitgevoerd naar mogelijk aanwezige vaste verblijfplaatsen in gebouwen, alsmede naar foerageerplaatsen en vaste vliegroutes. Ten behoeve van het vleermuizenonderzoek is het plangebied zesmaal bezocht in de periode half april tot en met half september 2005.

Op 18 oktober 2009 is het plangebied door de Vleermuisstichting Noord-Brabant aanvullend onderzocht op de aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van vleermuizen in gebouwen, alsmede op de aanwezigheid van foerageerplaatsen en vaste vliegroutes van vleermuizen.

### **3. Beschrijving en analyse natuurwaarden**

#### **3.1. Onderzoeksresultaten in 2005**

In 2005 is in het plangebied één foeragerend exemplaar waargenomen van de gewone dwergvleermuis en enkele meters ten oosten van het plangebied, langs de Gasthuisring, één foeragerend exemplaar van de laatvlieger. Binnen het plangebied werd één broedterritorium van de zwarte roodstaart vastgesteld.

#### **3.2. Onderzoeksresultaten in 2009**

Het aanvullend onderzoek in 2009 was beperkt tot het waarnemen van vleermuizen. Onderzoek naar de zwarte roodstaart of andere gebouwbewonende vogelsoorten was niet meer mogelijk door het late tijdstip van onderzoek. In feite gold dit ook voor de vleermuizen, aangezien de avond- en nachttemperaturen in oktober al dermate laag zijn dat vleermuizen beduidend minder actief zijn en zich terugtrekken in winterverblijfplaatsen.

Tijdens het onderzoek in oktober 2009 is binnen het plangebied nog één foeragerend exemplaar van de gewone dwergvleermuis waargenomen nabij de groenzone langs de spoorlijn. Uit de gebouwen vliegende vleermuizen zijn niet waargenomen.

Op basis van de veldonderzoeken en de deskundigenervaring binnen de Vleermuisstichting Noord-Brabant kan worden geconcludeerd dat de gebouwen binnen het plangebied weinig geschikt zijn als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Zo zijn er geen of nauwelijks geschikte openingen in de muren, waardoor de spouw veelal niet bereikbaar is voor vleermuizen. Ook het aantal foeragerende exemplaren van de gewone dwergvleermuis zal naar verwachting binnen het seizoen niet spectaculair hoger zijn dan in 2005. Maximaal zal het 2 tot 3 exemplaren betreffen die binnen het plangebied foerageren, mede omdat geschikt foerageergebied, met uitzondering van de groenzone langs de spoorlijn, nauwelijks aanwezig is. Daarnaast is het mogelijk dat ook de laatvlieger het plangebied af en toe gebruikt als foerageergebied. Ook het aantal exemplaren van de laatvlieger zal zeer laag zijn en variëren van 1 tot 2 exemplaren.

Ondanks de bovenstaande waarnemingen en conclusies kan de aanwezigheid van een vaste verblijfplaats binnen het plangebied van met name de gewone dwergvleermuis nooit worden uitgesloten, mede omdat het aanvullende onderzoek in 2009 slechts gebaseerd was op één bezoek in oktober en meerdere bezoeken in deze periode van het jaar niet effectief zijn voor de bepaling van de aanwezigheid van vleermuizen. De gevolgde werkwijze is dan ook niet conform het protocol voor vleermuisinventarisaties en dient te bestaan uit een jaarrondonderzoek met circa zes bezoeken. Mede op basis van de onderzoeksresultaten uit 2005 is het echter (zeer) twijfelachtig of een jaarrondonderzoek wel verblijfplaatsen van vleermuizen zal aantonen binnen het plangebied.

Voor wat betreft het broedterritorium van de zwarte roodstaart mag worden aangenomen dat dit territorium ook in 2009 nog aanwezig was binnen het plangebied, mede omdat deze vogelsoort vaak terugkeert naar de plaats waar ze het jaar daarvoor hebben gebroed of in ieder geval in de directe omgeving van deze broedplaats.

### **4. Mitigerende maatregelen**

#### **4.1. Zwarte roodstaart**

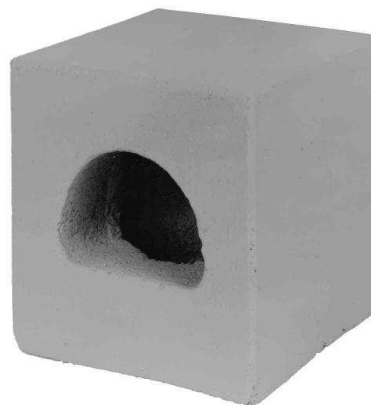
Binnen de (herziene) Flora- en faunawet is de zwarte roodstaart opgenomen in de categorie 5 van de Lijst van jaarrond beschermde vogelnesten. Tot de categorie 5 behoren vogelsoorten die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen. Nesten zijn jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

De broedperiode van zwarte roodstaart bevindt zich, volgens de Natuurkalender broedvogels van het Ministerie van LNV, tussen begin april tot begin september. Normaal worden in deze periode twee,

soms drie legsels uitgebroed. De zwarte roodstaart broedt van oorsprong in allerlei holten in stenige substraten, zoals rotsen in gebergten van Centraal- en Zuid-Europa. In stedelijke gebieden vormen spleten en gaten in allerlei gebouwen een prima alternatief voor de natuurlijke habitat. Daarnaast broedt de zwarte roodstaart onder dakpannen, op balken of muurtjes, op kapspanten, in steenhopen op bouwterreinen, nieuwbouwwijken en spoorwegemplacements. Belangrijk voor het nest van de zwarte roodstaart is een warme en droge omgeving die voldoende zonlicht ontvangt.



De zwarte roodstaart (foto: Steven Round).



Een neststeen voor de zwarte roodstaart.

In de handel zijn neststenen voor halfholenbroeders, zoals de zwarte roodstaart. Deze neststeen wordt door de zwarte roodstaart graag bewoond vanwege de vormgeving aan de binnenzijde. Vanwege het mogelijke gevaar voor vijanden (met name katten), verdient het aanbeveling de steen in de bovenste lagen van een gebouw in te metselen, in ieder geval minimaal twee meter van de grond. De neststeen moet zo worden geplaatst dat de steen voldoende kan worden opgewarmd door de zon. In de herfst kan de steen, indien noodzakelijk, worden gereinigd. De afmetingen van de neststeen voldoen aan de eisen van de zwarte roodstaart en zijn 16-19 cm hoog, 16-18 cm breed, 16-18 cm diep met een invliegopening in de vorm van een halve cirkel van 11-13 breedte en 6-8 cm hoogte. De neststeen wordt in Nederland geleverd door Waveka uit Zwijndrecht. De kosten van een neststeen zijn circa € 35,-.

De minimale grootte van het broedterritorium van de zwarte roodstaart bevindt zich mogelijk onder de 2 hectare, terwijl de gemiddelde territoriumgrootte 2 tot 5 hectare is. Het plangebied is circa 1 hectare groot, zodat gesteld kan worden dat één broedterritorium c.q. neststeen ook het maximaal haalbare is. Voor de zekerheid kan men twee neststenen plaatsen, respectievelijk in het westelijk en oostelijk deel van het plangebied op een afstand van minimaal 100 meter.

De zwarte roodstaart leeft van insecten en spinnen en in de nazomer en herfst eet de vogelsoort soms ook vruchten zoals vlierbessen en frambozen. Mitigerende maatregelen met betrekking tot het belangrijkste voedsel voor de zwarte roodstaart, te weten insecten en spinnen, kunnen bestaan uit de aanplant van diverse struiken en bomen. In en rondom deze groenelementen zullen op relatief korte termijn na de aanplant allerlei insecten en spinnen voorkomen. Ook de aanplant van bijvoorbeeld de gewone vlier is aan te bevelen, aangezien de bessen vooral worden gegeten in de herfst als de zwarte roodstaart meestal weer wegtrekt uit Nederland naar het Middellandse Zeegebied.

## 4.2. Vleermuizen

Om het foerageergebied voor de gewone dwergvleermuis en laatvlieger te kunnen behouden en vooral te optimaliseren is het wenselijk om hier en daar binnen het plangebied bomen aan te planten. Dit kunnen een aantal alleenstaande bomen zijn dan wel een rij van bomen. De boomsoort is hierbij niet van essentieel belang, aangezien op en rondom nagenoeg iedere boomsoort op relatief korte termijn voldoende insecten aanwezig zullen zijn voor de vleermuizen.

De gewone dwergvleermuis en laatvlieger worden regelmatig foeragerend rond verlichting waargenomen en lijken ten opzichte van andere vleermuissoorten minder hinder van verlichting te ondervinden. Hierbij is het soort lamp dat gebruikt wordt van zeer groot belang. Afhankelijk van het kleurenspectrum van lampen kunnen deze al dan niet insecten aantrekken. Indien ze insecten aantrekken, zullen ze ook een aantrekkingskracht op de vleermuizen uitoefenen. Daarnaast hebben sommige

lampen de eigenschap ultrasoon geluid te veroorzaken. Dit kan er toe leiden dat vleermuizen de omgeving mijden waar deze lampen worden gebruikt. Verlichting dient meestal echter ten behoeve van vleermuizen tot het uiterste worden beperkt en alleen in dienst staan van de veiligheid van de gebruikers van het plangebied. Door te kiezen voor armaturen die strooilicht zoveel als mogelijk voorkomen, kan de lichthinder wellicht worden beperkt.

## 5. Literatuur en bronvermelding

*Ecologisch Adviesbureau Cools, 2005.*

Onderzoek naar zwaluwen, uilen, vleermuizen en muurplanten in het plangebied Spoorzone te Tilburg. Tilburg.

*Gegevensautoriteit Natuur, Netwerk Groene Bureaus en Zoogdiervereniging VZZ, 2009.*

Het protocol voor vleermuisinventarisaties.

*Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2002.*

Flora- en faunawet. 's-Gravenhage.

*Sierdsema H. 1995.*

Broedvogels en beheer. Het gebruik van broedvogelgegevens in het beheer van bos- en natuurterreinen. SBB-rapport 1995-1, SOVON-onderzoeksrapport 1995/04. SBB/SOVON, Driebergen/Beek-Ubbergen.